

nam dalo natvesti. Tako, postavimo, v nekem zadnjih „Pressičnih“ listov nekdo v Slovenii popolnoma neznano staro knjižuro o nemških imenih, ktera je tudi nemški pisana, kot plod slovenskega slovstva tako gladno razkosuje, da je vès podoben lačnemu oroslanu, ki — muhe lovi. Sploh je pisarjenje teh mož podobno luni, ki vedno zemljo spremlja, pa se vsak mesec štirikrat spremeni. Lahko nabereš iz dopisov v sovražnih časnikih šopek dišečih cvetlic. Po številu teh cvetlic moramo soditi, da imamo mnogo sovražnikov, da so močno razkačeni in v strahu pred našim napredkom: važni narod smo tedaj, in zelo premalo smo se do sedaj čislali v prirojeni ponižnosti! Na noge tedaj, Slovenci! Kar so ljubljanski pisarji tako vrlo trobili, nas tudi ptujci, ki poprej pečaje se s Turkom in Francozom niso utegnili veliko od nas izvediti, zdaj morajo staviti v vrsto prvih narodov; in menda se ne motim, če trdim, da nekteri dunajski časnikarji, katerih znanost zemljovida avstrijskega proti jugu ne seže čez Gradec, bodo po tolikem hrupu mislili, da nas je vsaj dvakrat toliko kakor Rusinov, od katerih 3 milijonov se po časnikih skoraj nič ne govori. Ali niso potem naši sovražni pisarji prav prijazni dobrotniki. Ze s tem se nam morejo prikupiti, bolj pa s tem, ker so odkritosrčni. Odkritosrčni? uprašaj začuden. Ti možje, ki so toliko lagali? Res je, bravec. Kjer so menili kolikaj graje vrednega med nami zaslediti, precej so zatrobili v rog. Odkritosrčen sovražnik pa je bolji prijatelj kakor je priliznjeneč. Pravi dušni sovražnik molči k slabostim svojega nasprotnika, da jih ne popravi, da v njih pogine. Naši časnikarski pisarji nam pa vse slabo, vse napačno, kakor hitro zvejo, odkrijejo, da imamo še pravi čas izpokoriti se: oni so naši skriti prijatli, ki se le iz prave, očetovske ljubezni nočejo kot take razodeti. Morali se bodo tudi vselej prepričati, da njihove svarila niso bob v steno, da vse popravljamo, kar spoznamo graje in poprave vrednega. Zahvaljujemo se jim, da nam pri spoznanju napak tako neutrudeno pomagajo; toda zahvala naša je zdaj še majhna. Kar oni grajajo, mi slepi Slovenci večidel hvalimo; kar nam slabega očitajo, od tega dobrote smo večidel prepričani mi slaboglavci.

Nekteri teh naših skritih prijatlov so nekadaj drugače pisali in govorili. Ne ravno, da bi v tem kaj slabega, postavimo, brezznačajnost, sumili, vendar jih prosimo: ne zavoljo sebe samih, ampak zavoljo našega poduka naj bi nam razjasnili tudi to malenkost; saj vémo, da jim to ne bo truda prizadevalo. Med tem pa bodite prepričani, ljubi sovražniki, da samo te malenkosti, ki ste jih vi v blagem navdušenju prezrli, ktere smo pa mi Slovenci, ki počasi mislimo in se ne vzdigujemo čez postave navadnega mišljenja, s časom zapazili, so nas branile, vam že poprej izgovoriti zasluženno hvalo.

Pa pozabil sem, da ne smem za druge govoriti, in da pišem Slovencom, ne pa sovražnikom. Ne bojimo se! Vsaka blaga reč, vsak napredek je imel in bo imel sovražnike. To je naravna postava, in dobra je. Po sovražnikih moremo soditi svoj napredek. Oni čujejo nad nami, oni odkrijejo, kar pri nas napačnega vejo, in nam na vse grlo tako v pamet ubijajo, da nič ne moremo pozabiti. — Vrabci in šinkovci nam dokaj žita pozoblejo, pokončajo pa tudi veliko mrčesov, in s tem nam bolj koristijo kakor z unim škodujejo. — Učimo se tudi pri sovražnikih, naj nas ne ostraši neprijazna, umazana unajnost njihovih nauk; zrno, ako tudi majčkino, je vendar nekaj vredno! V dušni brambi zoper nje si bomo um vedrili, in svet prepričali pravičnosti naših želja! Naše orožje zoper nje bodi sveto, spodobno, ker že po pripomočkih se spozná, ktera reč je časti in zmage vredna. Veselimo se, kadar čujemo rezanje in krohôt nasprotnikov, ker to nam je znamenje, da živimo in rastemo; to naj nas spodbuja, razumneje, trdneje stopati k namenu od večne pravice našemu rodu odločenemu.

„Udje smo Avstrije slavne“, ktera novoprerojena bo

postala oziralo proste države in sreče zadovoljnih narodov. Tudi mi, krepak, nepopačen rod, smo med stebri, na katerih bo stalo svetišče ustavne prostosti, cvetečega blagostanja, neuklonjene moči in vzajemne ljubezni med državljani in vlado. Spomnimo se tedaj slavnega poklica, krepko stopajmo naprej v vrsti svobodnih narodov pomlajene Avstrije; naj nas ne strašijo zavratne pušice od strani leteče. Dosegli bomo svoj namen, ker ga doseči hočemo. Lepa bo naša bodočnost, ker bo postavljena na podlago lastnega dela. Lep, ponosen bo našim unukom spomin na sedanost; hvaležnih src bodo romali na grob mnogega domorodca, pa tudi imena izdajavcov naših ne bodo izbrisane iz spomina.

O národnem gledišču (teatru) slovenskem.

Mnogo smo že brali in mnogo se še o tem piše in govori, koliko vrednost gledišče ali teater v sebi ima in koliko korist iz njega zavživajo ne le samo pojedine občine, temuč tudi najučeniši in najbolj olikani národi evropejski. Zatoraj mislimo, da nam spoštovavci in ljubitelji naroda ne bodo zamerili, da tudi iz naših krajev, kjer ljubezen do domovine in izobraženje živo klije, nekoliko o razvitku in utemeljenju narodnega slovenskega gledišča napišemo ter očitno odkrijemo, da je nas k temu nagnalo hvale in slave vredno obnašanje vrlih naših Idričank in Idričanov, ki so razsvetili svoje gledišče z národnimi igrami ter pokazali, da je narodni duh v njihovem krogu največ stopnjo dosegel, ker le v národnem gledišču se dá govoriti o pravem moralnem in literarnem razvitku ktereга koli jezika. Dobro znamo, da so tū igrale vrle gospé, gospodične in gg. uradniki! — Posnemajte jih tudi drugod, in ako vam okolnost dopusti igre dajati, ne pozabite najprvo domoljubja; saj takrat tudi nemški igrati vam nobeden ne bo branil, pa tudi ne zameril! Držite se pa samo lepega pregovora: „Kjer kruhek ješ, taistega pesmi tudi pevaj“, ktereга se častiti idriški rudarski g. svetovavec drži in čeravno rojen Nemec, je pričujoč pri vsaki igri slovenski, ter dopadajenje svoje nad milozvučnim govorom in pesništvom národa našega na znanje dava. Slava mu! Slava pa tudi vsakemu poštemu Nemcu, ki politiko vseh politik dobro razume, da vsakemu národu svoje pripoznava in mu kakor sebi vse dobro želi!

Vrnivšim se pa k glavnemu načelu: „kako razvijati in utemeljiti národne igre v gledišču?“ moramo najprej poznati pravo korist takih iger, in v spoznanju tega se bojo morda dale prebuditi nježne srca slovenske višega kroga, da bodo k spoznanju tistega pravega in naravnega izobraženja dospele, ktero so dozdej zanemarjale, in na stranske poti zapeljane zanemarjati morale.

Národne igre nam pilijo in čistijo jezik; pred lice stavijo neumrle dela naših literarnih in drugih junakov, ter prebdujejo v nas čutstvo za lepo in omikano. Kako veselo posluša trudni delavec, rokodelc, trgovec ali uradnik, ki je v potu svojega obraza celi dan tegobe in stiske življenja prenašal, na večer v sladkem počitku mile glasove in pesmi, ktere se mu v njemu razumljivem jeziku predstavljajo! — Ali si morda tū ne stepa prahú vsakdanjosti iz sebe in se ne povzdiguje k viši izobrazenosti? — Morda ga pogled vsega tega ne bo napajal z národnim duhom? — Ali v tem naš národ ne bo najdel duševnega sadú svojega šolskega truda in ne uvidil krasote, potrebe in naučenja materinskega jezika? — Ali bo morda malo upljiva do kmeta imelo, če bo vidil, da se gospôdi njegov jezik ne studi? in nasprotno: ali ne bo gospôdi v veselje, ko bo vidila iz srca udanega in zaupnega kmeta? — Pa kar je še važnije: ali ne bo tako osrečeni národ ljubil in hvalil svojega cesarja, ki mu tako lepe pravice pripoznavajo? — Ali ne bo naš viši in nižji krog gledal ponosno na svojo milo, po

najprevidnejšem Stavarniku podeljeno národnost? — Vse to bo vsak pošten človek rad pripoznal.

Pa ozrimo se še malo globokeje v národno naše gledišče in poprašajmo: kje da se čutstvo bolje prebuja, kakor ravno v gledišču, kjer nam vse skoz oči in ušesa dospě v dušo našo? — Ali nas ne dirne tû pogled v srce resnobno, ako je resnoben; grozno, ako je grozen; veselo, ako je vesel itd. — In ako nam to vse po naših organih dospě v dušo, ali si duša tega ne vtisne v pamet, da se še kasneje in za dolgo dolgo tega prikazka lahko spomne? — In ali nas to po razmeri ne bo mikalo na dobro, ali pa odvracalo od hudega? — Res, pošteno gledišče je zavod, v katerem se najjasneje in najživejše razvija lepo zadržanje. — Kje se predstavlja toliko živahno in jasno čednost, naj si bo ktere koli vrste, kot ravno v gledišču? — Ali ono ni pogled celega človečanstva? — V dobrem gledišču se izobrazuje lahko kmet, rokodelc, tergovec in gospod po najboljih pravilih; ono je celó važen kraj, kjer se národnost in národni jezik znatno razvijati more. — Ali nas ne spomne gledišče v mnogih svojih prelepih ogledih na slavne dela? ali se ne gladi tû národni jezik živahnije kot na kakoršnem koli drugem očitnem kraju? in ali ne terja različno obnašanje v življenju nježnih in milih izgovorov ali izrazov? — Res, jezik mora biti krasen, čist in lepozvučen! — Nadalje: natanki red v gledišču, natančnost v pazljivosti: ali nam to ne služi za podlago in navadno ravnanje našega življenja? — Koliko korist nam toraj ponuja národna taka naprava! — Izobražuje um, srce in voljo; ogladuje in otesuje sirove ali neotesane; razveseljuje žalostne, raztresa skrbi polne in unema srčne. Kdo ne bo toraj z dušo in telesom hrepenel po takem kazališču? — Le taisti ne, ki nima občutja za lepo in dobro!

Ljubi domorodci! ljube domorodkinje! le v slogi je moč, sreča, napredovanje in izobraženost! Pomislite, da Rimljani in Grki so sloveli po glediščih svojih, da Nemec in drugi izobraženi národi likajo literaturo svojo s pomočjo gledišč, in kadar bi teh ne imeli, propala bi tudi njihova literatura. Zato Slovenke! Slovenci! ob Savi, Muri, Dravi, Soči, Kolpi in jadranskem morji, še enkrat zaprosimo: ljubite svoj národ, kakor ga drugi ljubijo, zbuajte ljubezen v svojih hčerih in sinovih; spomnite se nekdanjega zaničevanja našega jezika in ravno zategadel ga primite v svoje naročje še tem ljubeznivije, kakor objame ljubeča mati ali žena svojega sina ali moža, vrnivšega se po več letih iz krvavega boja! Bog in njegova pomoč!

Iz Črnomlja.

Rodoljub.

Ozir po slovanskem svetu.

S r b i j a.

Zemlja in národ srbski.

Popisal dr. Ivan Podlišček v Topčideru.

Drage mi „Novice“! Ker je marsikomu vaših mnogobrojnih čitateljev junaški narod srbski in lepa kneževina srbska neznana — vsaj meni je bila, dokler nisem sam lesèm prišel — bodem morebiti mnogim ustregel, ako ne- ktere reči, ki sem jih po Belemgradu in po Topčideru nabral, kratko opišem in jih vam pošljem. Morebiti je ravno sedaj pravi čas za tak popis, ker se pozornost celega sveta obrača na to deželo.

Kdor se je koliko s povestnico pečal, vé, da sedanja kneževina Srbija, ktero so srbski slavni junaki: Glavaš, Črni Jur, Dobrinač, nepremagljivi junak junakov hajduk Velko, stari slavni knez Miloš in mnogi drugi turškega robstva v početku našega stoletja oteli, je mali del nekdanjega velikega srbskega carstva, ktero so Srbi s svojim slavnim carom Lazar-om na Vidov dan leta 1389 zavoljo nesrečne domače babje nesloge na Kosovem polji zgubili, v turško robstvo padli, ljuti jarm sužnosti več sto let no-

sili, da še dandanašnji ga po nekoliko nosijo in da morali bojo še enkrat rokave precej zavihati in hrabro za orožje zgrabiti, ako se hočejo tega jarma popolnoma rešiti. Za vero, dom in narod so Srbi pri vsaki priložnosti junaško kri prelivali, kakor jo njih bratje po Hercegovini, Bosni itd. še naše dni prelivajo in jo bojo prelivali, dokler presilnega jarma popolnoma s svojih pleč ne otresejo, kar se bo gotovo zgodilo, znabiti prej kakor mislimo. To so želje celega naroda in tudi moje.

Sedanja srbska zemlja ima, kakor je znano, samo 1000 □ milj površine; okoli in okoli ji je turški sultan, na severju avstrijski car in pa knez moldavo-vlaški bližnji sosed in mejaš. Povsod ločijo Srbijo velike reke od sosednih držav; samo na jugu jo mejijo visoke planine. Tako jo loči na severju naša bistra Sava in široka Donava od avstrijskega carstva in od kneževine moldavo vlaške. Na izhodu jo loči s kamenitimi tlami od Stvarnika previdena in z okusnimi ribami napolnjena brza reka Timok od lepe, čedalje bolj se izdramljajoče Bulgarije. Na zahodu jo loči globoka, rib polna in mnogo popevana „Drina, voda ladna“ (hladna), od nesrečne, v svojem krilu veliko bogastvo shranjujoče, lepe Bosnije. Na jugu ji pa stoji 5.882 čevljev visoka planina Kopaonik na meji, ki je prvak vseh srbskih gorá.

Delí se Srbija v 17 okrožij, vsako okrožje pa se sopet delí v več ali manj srezov; vseh srezov je 60.

Srbska zemlja je grbasta in hribasta, ali — kakor Srb pravi — brdovita in dobavna, in ima nekoliko precej velic hribov, kakor so: Ploča, Želin, Stolovi, Golja, Zlatibor, Mućan, Ovčar, črni Vrh, Medvednik, Cer itd., kateri so pa vsi manji od gori imenovanega Kopaonika.

Srbija ima pa tudi kaj lepe in mastne ravnine, posebno: Ob Timoku, ktera bogata ravnina se Krainsko imenuje. Tukaj na rodovitnem srbskem Krainskem raste najbolja vinska kaplja, posebno okoli Negotin-a. Negotinsko vino je gosto, da bi ga skoraj lahko v žaklju nesel; je sladko ko med, pa močno in črno ko vrag, in zamore se med najbolje vina šteti. — Druga lepa ravnina je ob lepi Moravi, in tretja je pri Šabcu med Drino in Savo, ktera se Mačva imenuje.

Kakor je srbska dežela polna gorá, hribov, homecov in brd, tako pa je tudi polna lepih dolin, zdravih vodá, rek, rečic, potokov in studencov. In srbske vode so vse bistre, prijetne, okusne in zdrave, kakor so naše gorenske.

Podnebje je v Srbii sploh toplo, čisto, blago, milo in zdravo. Goste megle, ktere bolj ravni Banat in lepi Srem pokrivajo, se na desno stran Donave in Save v lepe srbske doline in na prijetne hribce in homce le malokdaj privlečejo. Zima ni huda, spomlad je kaj zgodnja in prijetna, da prijetniša biti ne more. Letos je mesca svečana drevje sploh odcvetelo, mesca sušca je bilo že vse zeleno, — da! še hrast je mesca marca ozelenel in h koncu mesca aprila smo že češnje zobali. Solnce poleti greje, da komaj dišemo. Tukaj nismo mesca aprila ne mraza ne snega imeli, kakor ste véliki teden po celi Slovenii, prelubi Slovenci, ga imeli, ki vam je velik kos kruhka pa dosti kaplic sladkega vinca vzel, kar so mi prelube „Novice“ na veliko žalost mojo povedale. Lani smo tukaj grozno sušo imeli, da je skoraj vse zgorelo, pa letos je skoraj ravno taka; v štirih mescih je okoli Topčidera samo enkrat dež nam zemljo nekoliko napojil. Hvala Bogu! dobili smo ta mesec prijetnega dežja dosti. Sadja je dosti in trta je polna ko brinje, tudi zimsko žito (strn) je kaj lepo obrodila; al bati se je bilo, da bi nam spomladanska setev ne bila zgorela, ako bi nam mili Bog ne bil dežja poslal še ob pravem času. Toče nismo še imeli celi čas, kar sem jez v Srbii; mislim, da tukaj ni tako navadna, kakor je po nekterih krajih predrage Slove- nije naše. Še nekaj morem povedati, kar bo našim gospo- darjem zanimivo. V Srbii namreč še krompir ni nobenkrat gnjil, kar se je drugod po celi severni in zahodni Evropi